

Типологічні особливості життєвих взаємодій дорослої особистості з досвідом дитячих психотравм сімейного походження

Luppo S.Y. Typological peculiarities of adults' existential relationships with childhood psychotraumata of family genesis / S.Y. Luppo // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / scientific editing by S.D. Maksymenko, L.A. Onufrieva. – Issue 31. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2016. – P. 142–155.

Луппо С.Є. Типологічні особливості життєвих взаємодій дорослої особистості з досвідом дитячих психотравм сімейного походження. У статті представлено результати визначення типології та дослідження типологічних особливостей життєвих взаємодій дорослої особистості з досвідом дитячих психотравм сімейного походження. Розкрито психологічний зміст поняття «життєві взаємодії», які визначено як інтегральну характеристику особистості, що відображає індивідуально-цілісну систему її світоглядних позицій та специфіку їх практичної реалізації у її діях, вчинках і взаєминах. Доведено, що важливу роль у їх розвитку та побудові особистістю відіграють психічні травми, отримані нею на початкових етапах онтогенезу. Визначено структуру та структурні компоненти життєвих взаємодій (світоглядний, динамічний, якісний); теоретико-методологічно обґрунтовано їх типологію. Розроблено інструментальну типологічну модель життєвих взаємодій та змістове навантаження типології. У якості критеріїв типізації обрано найважливіші характеристики структурних компонентів життєвих взаємодій: у якості типоутворювального критерію – ключову характеристику світоглядного компонента (етичний вимір світоглядних позицій особистості); у якості вторинних критеріїв – характеристики динамічного і якісного компонентів (ступінь залученості особистості у власне життя, рухливість і конструктивність життєвих взаємодій). Емпірично досліджено специфіку побудови життєвих взаємодій та за допомогою інструментальної типологічної моделі визначено їх типологію у дорослих людей з різним досвідом дитячих сімейних психотравм (етично-орієнтований тип – в осіб з досвідом психотравм втрати одного з батьків; етично-дефіцитарний – з досвідом психотравм деструктивних батьківських взаємин; анетично-орієнтований – в осіб з досвідом

психотравм, зумовлених аутодеструктивною батьківською поведінкою).

Ключові слова: травматичний досвід, психотравма втрати, життєві взаємодії, типологія, деструктивні батьківські взаємини, аутодеструктивна батьківська поведінка, конструктивний потенціал.

Луппо С.Е. Типология жизненных отношений взрослой личности с опытом детских психотравм семейного происхождения. В статье представлены результаты построения типологической модели и эмпирического исследования типологии жизненных отношений взрослой личности с опытом детских психотравм семейного происхождения. Раскрыто психологическое содержание понятия «жизненные отношения» личности, которые определены как её интегральная характеристика, отображающая индивидуально-целостную систему её мировоззренческих позиций и специфику их реализации в её действиях, поступках, отношениях. Доказано, что важную роль в их развитии и построении личностью играют психические травмы, полученные ею на начальных этапах онтогенеза. Определена структура и структурные компоненты жизненных отношений (мировоззренческий, динамический и качественный); теоретико-методологически обоснована их типология; разработана инструментальная типологическая модель жизненных отношений и определена содержательная нагрузка типологии. В качестве критериев типизации выделены важнейшие характеристики структурных компонентов жизненных отношений: в качестве типобразующего критерия – ключевую характеристику мировоззренческого компонента (этическое измерение мировоззренческих позиций личности); в качестве вторичных критериев – характеристики динамического и качественного компонентов (степень вовлечённости личности в собственную жизнь, подвижность и конструктивность её жизненных отношений). Эмпирически исследована специфика их построения и, с использованием инструментальной модели, определена их типология у взрослых с опытом детских семейных психотравм (этически-ориентированный тип – у людей с опытом психотравм родительской утраты; этически-дефицитарный – у тех, кто имеет опыт психотравм деструктивных родительских отношений; анэтически-ориентированный – у лиц с опытом психотравм, вызванных аутодеструктивным родительским поведением).

Ключевые слова: травматический опыт, психотравма втрати; жизненные отношения, типология, деструктивные родительские отношения, аутодеструктивное родительское поведение, конструктивный потенциал.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В умовах інтенсивних суспільних перетворень, характерних для сучасного етапу розвитку нашої держави, у психологічній науці актуалізувалася

проблема вивчення інтегральної характеристики дорослої особистості – системи життєвих взаємодій, яка відображає її світоглядні позиції та специфіку суб'єктної активності, спрямованої на їх практичну реалізацію – наповнення смислом конкретних дій і вчинків.

У філософсько-антропологічних і психологічних дослідженнях життєві взаємодії розглядаються як структурні елементи життєвого шляху особистості (М.М. Бахтін, М.К. Мамардашвілі, С.Л. Рубінштейн та ін.), як форма її існування у просторі й часі життя, як процес і, водночас, продукт життєтворення (К.О. Абульханова-Славська, Т.М. Березіна). Вчені підкреслюють їх суб'єктивно-оцінювальний та свідомо-вибірковий характер (Б.Г. Ананьєв, О.О. Бодальов, А.Ф. Лазурський та ін.), провідну роль суб'єкта у їх побудові (Б.С. Братусь, Ф.Є. Василюк, Д.О. Леонт'єв, С.Л. Рубінштейн, О.Б. Старовойтенко). Вчені (Л.С.Виготський, В.М. М'ясищев, Р. Яноф-Бульман та ін.) виявили, що на їх формування впливає досвід взаємин, який людина отримала в дитинстві у батьківській сім'ї. Доведено, що негативний (психотравмуючий) досвід сімейних взаємин призводить до численних порушень життєвих взаємодій особистості: в дорослому віці вона має схильність до віктимізації та відтворення у власній сім'ї загального стилю або окремих елементів взаємин, що травмували її у дитинстві (Л.Ф. Верстелле, С.В. Ільїна, І.М. Тимофеева та ін.). Однак, слід зауважити, що, вивчаючи їх вплив на розвиток особистості, більшість дослідників акцентують увагу на наявності в неї патологічної симптоматики (Е.М. Кінард, О.Д. Кошелева, О.С. Сермягіна, О.Т. Соколова). Обмеженням такого підходу є фокусування уваги лише на окремих проявах психосоціального неблагополуччя особистості, проте цілісна система її життєвих взаємодій залишається не дослідженою. Відсутніми є й наукові дослідження, у яких було б проведено порівняння структурно-динамічних характеристик життєвих взаємодій дорослих людей з різним досвідом дитячих психотравм у сім'ї, що знижує ефективність надання їм психологічної допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У філософсько-антропологічних концепціях (М.М. Бахтін, М.К. Мамардашвілі, С.Л. Рубінштейн, С.Л. Франк) проблема побудови особистістю своїх життєвих взаємодій розглядається у контексті розгортання її життєвого шляху як процесу безперервного життєтворення через «розшифровування» нею життєвих смислів та втілення останніх у власні дії і вчинки. У відповідності до основних

положень концепції взаємодій особистості (А.Ф. Лазурський, В.М. М'ясищев) життєві взаємодії розглядаються як її психологічне ядро, сформоване у процесі інтеріоризації нею досвіду взаємин із значущими людьми (перш за все, батьками) в умовах соціального оточення. У духовно-ціннісній концепції розвитку особистості Т.О. Флоренської [7] проблема побудови життєвих взаємодій розглядається через призму етичного виміру світоглядних позицій особистості і її здатності до екзистенціального вибору. Дослідниця акцентує увагу на перманентному конфлікті між духовно-екзистенціальним і емпіричним «Я» й наголошує, що головною умовою конструктивного розвитку життєвих взаємодій особистості є вирішення цього конфлікту на користь духовно-екзистенціального «Я». К.О. Абульханова-Славська та Т.М. Березіна [1], автори часо-просторової концепції організації суб'єктом життєвого шляху, стверджують, що життєві взаємодії мають як ціннісно-смыслову (просторову), так і часову архітекτονіку, що дозволяє вважати їх формою організації простору та часу життя особистості. Така побудова, на думку цих науковців, визначає їх статично-динамічний характер: статика зумовлюється відносною стабільністю світоглядних позицій суб'єкта, стійким характером їх пріоритетних тем (дім, сім'я, робота, друзі); динаміка – його активністю, спрямованою на покращення життєвих взаємодій. У філософсько-етичній концепції розвитку особистості Б.С. Братуся [2] життєві взаємодії розглядаються як її ключова якісна характеристика. На думку вченого, вони можуть бути якісними («вірно побудованими»), конструктивними, або неякісними («невірно побудованими»), неконструктивними. Отже, теоретичний аналіз філософсько-антропологічних та психологічних концепцій дав змогу визначити життєві взаємодії особистості як її інтегральну характеристику, що відображає індивідуально-цілісну систему її світоглядних позицій і специфіку їх практичної реалізації; вони мають свідомо-вибірковий, суб'єктивно-оцінювальний, статично-динамічний характер, темпоральну й смыслову динаміку та характеризуються якісною своєрідністю. Як зазначалося вище, порушення життєвих взаємодій особистості дослідники пов'язують із її психічною травматизацією у системі значущих, зокрема, сімейних взаємин на початкових етапах онтогенезу. У наукових працях Е.Г. Ейдемільера, Р. Яноф-Бульман, Л.Ф. Верстелле, С.В. Ільїної, О.С. Сермягіної, О.Т. Соколової та ін. вчених показано, що травматизуючі сімейні взаємодії призводять до накопичення і хроніфікації негативних переживань та блокування значущих потреб дитини,

що актуалізує процеси травматичної трансформації її життєвих взаємодій.

Їх аналіз дозволив нам припустити, що специфіка життєвих взаємодій дорослої особистості зумовлюється особливостями пережитих нею у дитинстві сімейних психотравм і визначається деформацією їх світоглядної основи, порушенням динаміки та якості. Це означає, що життєві взаємодії дорослих з різним досвідом дитячих психотравм у сім'ї можуть мати як схожість (типові характеристики), так і відмінності за ключовими компонентами, що створює умови для побудови їх типології і реалізації диференційованого підходу до їх корекції.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Для практичної перевірки цього припущення нами було побудовано концептуальну модель-схему процесу їх травматичної трансформації під впливом досвіду дитячих психотравм у сім'ї та теоретико-методологічно обґрунтовано типологію життєвих взаємодій дорослої особистості, що має такий досвід. Основу типології склали концептуальні положення типізації, розроблені К. Юнгом та наукові ідеї О.Б. Старовойтенко [6] щодо вибору критеріїв типізації життєвих взаємодій, наукові ідеї Б.С. Братуся, С.Л. Рубінштейна, Т.О. Флоренської [2; 5; 7] та ін. про етичний вимір світоглядних позицій як фундаментальну основу життєвих взаємодій особистості, наукові уявлення Б.С. Братуся, Ф.Є. Василюка [2; 3] про визначальну роль суб'єкта у їх побудові та якісному перетворенні. Спираючись на ідеї цих учених, ми побудували *інструментальну типологічну модель життєвих взаємодій*. У якості критеріїв типізації було обрано найважливіші характеристики їх структурних компонентів (світоглядного, динамічного, якісного), а саме: етичний вимір світоглядних позицій особистості, ступінь її залученості у власне життя, рухливість і конструктивність взаємодій. Це дозволило нам визначити змістове навантаження типології життєвих взаємодій: за типоутворювальним критерієм («етичний вимір світоглядних позицій») вони розподілилися на три типи (етично-орієнтований, етично-дефіцитарний, анетично-орієнтований), кожен з яких за вторинними критеріальними ознаками (суб'єктною залученістю, рухливістю, конструктивністю) створив по три підтипи, зумовлені ступенем їх вираження (у підтипі 1 – максимальні величини прояву ознаки; у підтипі 2 – середні; у підтипі 3 – мінімальні). Результати моделювання відображені на рис. 1-3.

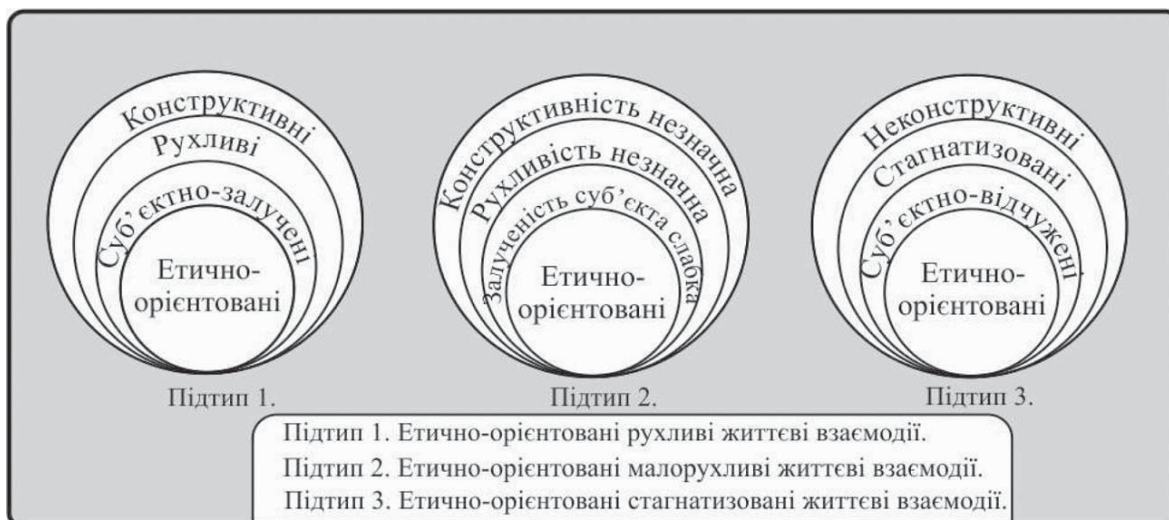

Рис. 1. Модель етично-дефіцитарного типу життєвих взаємодій особистості

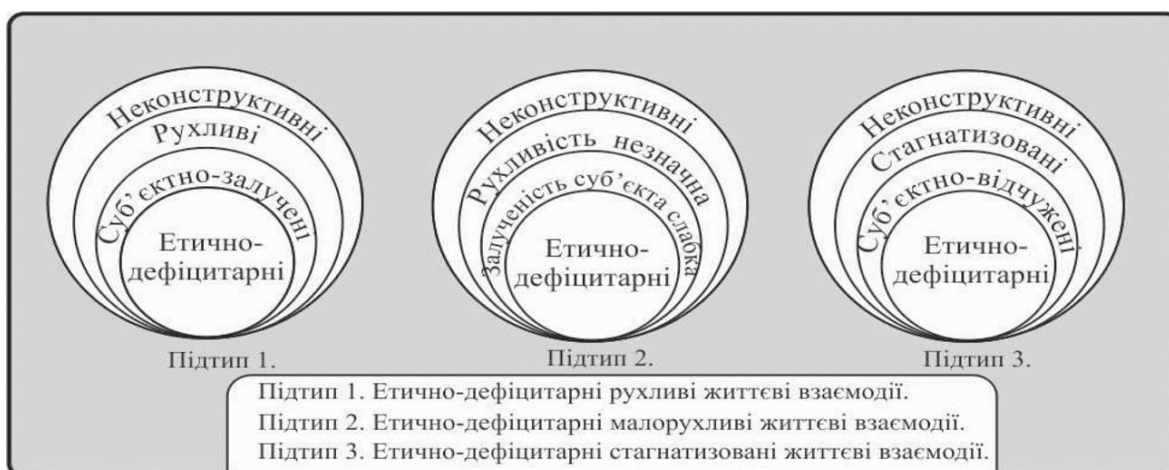

Рис. 2. Модель етично-дефіцитарного типу життєвих взаємодій особистості

Рис. 3. Модель анетично-орієнтованого типу життєвих взаємодій особистості

Розробка моделі потребувала операціоналізації типологічних критеріїв та емпіричної перевірки гіпотези. Емпіричне дослідження проводилося в умовах психологічного консультування та психотерапевтичної роботи, емпіричні дані накопичувалися поступово. Загальна вибірка склала 140 осіб (75 чоловіків, 65 жінок), робота з ними мала індивідуальний характер. У процесі роботи загальну вибірку було поділено на три групи *за видом пережитої психотравми*: *групу 1* склали дорослі люди з досвідом дитячих психотравм втрати одного з батьків в результаті його смерті; *групу 2* – з досвідом дитячих психотравм деструктивних батьківських взаємин; *групу 3* – з досвідом дитячих психотравм аутодеструктивної (суїцидальної) батьківської поведінки. Під час формування вибірки було враховано *вікові критерії*: а) вік людини на момент звернення (від 25 до 35 років – вік ранньої та середньої дорослості); б) вік отримання досвіду психотравми (до 11 років, що відповідає дитячому віку за класифікаціями І. Кона, В. Квіна, Г. Крайга).

У дослідженні використано комплекс **методів**: *теоретичні* – аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, систематизація, інтерпретація, теоретичне моделювання; *емпіричні* – відкрите спостереження, анкетування, тестування, діалогічний та нарративний методи, метод експерименту; *статистичні* – для виявлення розподілення ознак – метод Колмогорова-Смірнова (критерій λ); для виявлення відмінностей між групами – методи Крускалла-Уоллеса (непараметричний критерій H), Манна-Уїтні (непараметричний критерій U), Ст'юдента (T-критерій), кутового перетворення Фішера (критерій ϕ).

У дослідженні використано комплекс **діагностичних методик**: для вивчення *психотравмуючого досвіду* особистості – «Анкета душевного болю» (авт. А. Шнейдман, адапт. О.М. Моховікова) та експериментально-діагностична авторська «Ретроспективно-аналітична анкета»; для вивчення життєвих взаємодій особистості – «Шкала базових переконань» (авт. Р. Янофф-Бульман, адапт. О.О. Кравцової), «Методика граничних смислів» (Д.О. Леонт'єв), «Ціннісні орієнтації особистості» (авт. М. Рокіч, адапт. О.О. Гоштаутаса, О.О. Семенова, В.О. Ядова), «Тест життєстійкості» (авт. С. Мадді, модиф. Д.О. Леонт'єва, К.О. Расказової), «Загальна емоційна спрямованість особистості» (авт. Б.І. Додонов), «Шкала суб'єктивної оцінки якості життя» (авт. Р. Еліот, адаптація і валідизація Н.Є. Водоп'янової).

Ретроспективне вивчення психотравмуючого досвіду та специфіки життєвих взаємодій дорослої особистості з досві-

дом дитячих психотравм втрати одного з батьків показало, що дитячі переживання досліджуваних досягали максимальних величин душевного болю (8-9 балів за дев'ятибальною шкалою О. Шнейдмана). Вони переживали розгубленість, самотність, тугу, тривогу, провину, фрустрацію потреби в усвідомленні того, що трапилося, були констатовані ознаки синдрому «зруйнованого дому».

Вивчення *світоглядного компонента їх життєвих взаємодій* показало, що майже всі кількісні показники базових переконань досліджуваних відповідають нормі (нормативний інтервал – від 2-х до 4-х балів), а деякі навіть перевищують її (показник переконання у доброті світу (4,01 балів), доброті людей (3,99 балів), справедливості світу (2,36 балів), його осмисленості (2,98 балів), цінності власного «Я» (3,73 балів), довіри до світу (4,00 балів). Отримані дані свідчать про позитивне ставлення досліджуваних до світу, що підтверджується і результатами вивчення їх пріоритетних цінностей (серед них домінують цінності гармонійних соціальних взаємин, пізнання, продуктивного життя). Однак, слід зауважити, що їх позитивне ставлення до світу має й негативний ефект, адже заради інших вони готові поступитися власними інтересами. Їх переконання у власній відповідальності за життя, здоров'я, дії та вчинки близьких призводить до надмірного залучення у значущі взаємини, розчарування та емоційного виснаження.

Вивчення *динамічного компонента життєвих взаємодій* досліджуваних засвідчило, що вони достатньою мірою залучені до власного життя (показник замученості – 34,91 бали при нормі $37,64 \pm 8,08$), здатні до здійснення оптимального контролю над ним (показник контролю відповідає нормі – 28,50 балів; нормативний інтервал $29,17 \pm 8,43$), однак, поряд з тим, мають страх невизначеності та нових ситуацій. Дослідження смислової динаміки їх життєвих взаємодій довело, що процес смислоутворення забезпечується в них відносно рівновагою смислоутворювальних категорій, які відповідають нормі (рефлексивність – 12,17%, негативність – 9,58%, децентрація – 11,42% при нормі $10,0 \pm 2,0\%$). Це дає змогу стверджувати, що саме таке поєднання показників зумовлює просоціальний (за вектором спрямованості) життєтворчий та життєстійкий характер суб'єктної активності носіїв цієї категорії психотравм. За результатами вивчення *якісного компонента життєвих взаємодій* досліджуваних з'ясовано, що вони задоволені їх якістю у модусах особистісних досягнень, професійних відносин, вза-

ємодій із близькими людьми, внутрішніх і зовнішніх ресурсів. Серед типових переживань в них домінують такі, що мають соціально-психологічну природу: серед «приємних» – співчуття іншим людям, радість від спілкування з ними, задоволення, коли вдалося зробити щось добре для них; серед «неприємних» – страх самотності, надмірна тривога за життя й здоров'я близьких. Виявлені переживання вказують на значущі області їх життєвих взаємодій і пояснюють притаманні їм високі показники екзистенціального стресу.

Ретроспективне вивчення психотравмуючого досвіду та специфіки життєвих взаємодій дорослої особистості з досвідом дитячих психотравм деструктивних батьківських взаємин показало, що душевний біль досліджуваних досягав 8 балів за дев'ятибальною шкалою О. Шнейдмана. За змістом це переживання самотності, безсилля, сорому та відчаю, зумовлені неможливістю вплинути на ситуацію, та переживання фрустрації екзистенціальних потреб (у захисті власного психологічного простору, в любові та емоційній підтримці). Вивчення *світоглядного компонента життєвих взаємодій* досліджуваних показало, що майже всі показники їх базових переконань не досягають норми ($N = 2-4$ бали). Їм притаманне полярне розподілення шкальних показників, більшість з яких розташовуються у зоні низьких значень (у доброті світу (1,77 балів), доброті інших людей (1,50 балів), у справедливості світу (1,59 балів), цінності власного «Я» (1,74 бали); лише два показники: захисного контролю (4,83 бали) та самоконтролю (5,02 бали) – у зоні високих. Це свідчить про те, що основою їх взаємодій зі світом є низький рівень довіри до нього, підозрілість, відчуття небезпеки і хаотичності світу, що визначає специфіку їх суб'єктної активності, яка має виключно захисний характер. Вивчення пріоритетних цінностей дало змогу визначити, що для 61,10% з них пріоритетною є цінність впевненості у собі, для 52,80% – щасливого сімейного життя, для 40,20% – свободи. Визначені цінності вказують на дефіцитарний характер побудови ними життєвих взаємодій і відображають намагання подолати батьківську «долю» у власних сімейних та партнерських взаєминах. Вивчення *динамічного компонента життєвих взаємодій* досліджуваних засвідчило їх слабку динаміку (це відображається дуже низькими показниками їх залучення до життя (16,90 балів при нормі $37,64 \pm 8,08$), оптимального контролю (16,80 балів при нормі $29,17 \pm 8,43$), смислової динаміки (надмірно високими показниками смислотворювальних категорій рефлексивності (21,01%) і негатив-

ності (22,81%) та дуже низькими показниками категорій децентрації (1,64%) при нормі $10,0 \pm 2,0\%$. Їх суб'єктна активність обмежується вимогами життєвої необхідності і мотивується намаганням уникнути ситуацій невизначеності, які б могли завдати ще більшої шкоди їх самооцінці та іміджу. Надмірна зосередженість на власних проблемах заважає їм відчутти цінність іншої людини, цінність взаємин із нею, призводячи до гальмування соціальної активності і відчуження від життя. Вивчення *якісного компонента життєвих взаємодій* досліджуваних засвідчило, що вони відчують незадоволеність якістю своїх життєвих взаємодій у модусі внутрішніх та зовнішніх ресурсів, взаємодій із близькими, особистісних і професійних досягнень, ставлення до життя. Серед типових переживань в них переважають негативні: роздратування через власне безсилля, розчарування та незадоволеність собою і світом, внутрішня спустошеність, емоційна байдужість, «безпричинна» туга. Домінування негативних емоцій призводить до психологічного виснаження, що заважає їм впливати на стан та якість своїх життєвих взаємодій.

Ретроспективне вивчення психотравмуючого досвіду та специфіки життєвих взаємодій дорослої особистості з досвідом дитячих психотравм аутодеструктивної батьківської поведінки показало, що дитячі переживання досліджуваних характеризувалися найвищим ступенем душевного болю. Його зміст склали переживання самотності, сорому, відчаю, злості та ненависті до себе та інших. Серед заблокованих потреб домінувала потреба в захисті свого психологічного простору, усвідомленні того, що відбувається, уникненні сорому та приниження, отриманні любові та емоційної підтримки з боку близьких. За результатами вивчення *світоглядного компонента життєвих взаємодій* досліджуваних було виявлено відсутність в них довіри до світу та до людей, вороже ставлення до них, надмірний рівень захисного контролю, який поєднується з низькими показниками ставлення до себе. Дещо парадоксальним, на нашу думку, виявилось поєднання зазначених показників із показниками справедливості світу (вони відповідають нормі). На нашу думку, воно відображає область внутрішнього (світоглядного) конфлікту досліджуваних та намагання осмислити його через призму власної провини й помилок. Ми вважаємо, що глибина цього конфлікту зумовлюється відсутністю в них етичних цінностей (цінності іншої людини, продуктивного життя, пізнання, творчості). За результатами вивчення *динамічного компонента життєвих взаємодій* досліджуваних встановлено, що їх залуче-

ність до власного життя є дуже низькою, вони страждають від вольового та мотиваційного дефіциту, мають порушення смислової динаміки взаємодій (дефіцит смислоутворювальних категорій децентрації (5,78%) поєднується в них з надмірною кількістю категорій негативності (13,53%) і рефлексивності (16,46%) при $N=10,0\pm 2,0\%$). Це також вказує на ціннісно-смислову природу мотиваційних та вольових порушень суб'єктної активності досліджуваних. Вивчення *якісного компонента їх життєвих взаємодій* дало змогу виявити гостре незадоволення ними майже у всіх модусах: досліджувані низько оцінюють якість особистісних, інтимних та професійних взаємодій, страждають від екзистенціального стресу та дефіциту ресурсів його подолання. Це відображається у типових для них переживаннях, серед яких домінують туга, відчай, переживання власної малоцінності, неприязні та ворожості до людей. Вищенаведене вказує на переживання досліджуваними екзистенціальної пустоти та високий ризик аутодеструктивної поведінки.

Проведений статистичний аналіз отриманих кількісних та якісних показників світоглядного, динамічного та якісного компонентів життєвих взаємодій дорослих осіб з різним досвідом дитячих психотравм дозволив виявити значущі відмінності між більшістю з них та здійснити *типологічний аналіз* даних (показники світоглядного, динамічного та якісного компонентів життєвих взаємодій досліджуваних аналізувалися на предмет їх відповідності визначеним на етапі моделювання типологічним критеріям). За його результатами визначено типологію життєвих взаємодій особистості з досвідом дитячих сімейних психотравм.

Життєві взаємодії дорослої особистості з досвідом дитячих психотравм втрати одного з батьків визначені як взаємодії етично-орієнтованого типу. Життєві взаємодії 72,0% досліджуваних характеризуються як суб'єктно-залучені, рухливі, конструктивні; вони віднесені до підтипу «етично-орієнтовані рухливі життєві взаємодії» (підтип 1 на рис.1); життєві взаємодії 28,0% характеризуються слабким залученням суб'єкта до власного життя, слабкою рухливістю з тенденцією до стагнації і, відповідно, слабкою конструктивністю – їх віднесено до підтипу «етично-орієнтовані малорухливі взаємодії» (підтип 2 на рис.1).

Життєві взаємодії переважної більшості (92,0%) дорослих з досвідом дитячих психотравм деструктивних батьківських взаємин визначені як взаємодії етично-дефіцитарного типу

(рис. 2): 7% з них визначені як суб'єктно-залучені, рухливі, неконструктивні і віднесені до підтипу «етично-дефіцитарні рухливі взаємодії» (підтип 1 на рис. 2); 75% – характеризуються слабкою залученістю суб'єкта до власного життя, незначною рухливістю і неконструктивністю, й тому їх віднесено до підтипу «етично-дефіцитарні малорухливі взаємодії» (підтип 2 на рис. 2); 10% – є суб'єктно-відчуженими, стагнатизованими, неконструктивними (підтип 3 на рис. 2).

Життєві взаємодії переважної більшості (84%) досліджуваних з досвідом дитячих психотравм аутодеструктивної батьківської поведінки визначені як взаємодії анетично-орієнтованого типу (рис. 3). З них 24,8% характеризуються достатньо високою суб'єктною залученістю та рухливістю, але, через анетичну орієнтованість, – неконструктивністю; їх віднесено до підтипу «анетично-орієнтовані рухливі взаємодії» (підтип 1 на рис. 3); 37,2% характеризуються слабкою залученістю до них суб'єкта, слабкою рухливістю та неконструктивним характером – їх віднесено до підтипу «анетично-орієнтовані малорухливі взаємодії» (підтип 2 на рис. 3); 22% характеризуються суб'єктною відчуженістю, стагнатизованістю, неконструктивністю – їх віднесено до підтипу «анетично-орієнтовані стагнатизовані взаємодії» (підтип 3 на рис. 3).

Висновки. Результати емпіричного дослідження засвідчили, що життєві взаємодії дорослих людей з певним досвідом дитячих психотравм у сім'ї мають схожість (типові ознаки) та відмінності (типологічні особливості) за ключовими характеристиками світоглядного, динамічного та якісного компонентів взаємодій. Було доведено, що характерні для досліджуваних психологічні проблеми є результатом травматичної трансформації їх життєвих взаємодій через порушення процесів інтеграції досвіду травми у цілісний простір життєвого досвіду.

Перспективи подальших досліджень вбачаються нами у розширенні проблемного поля шляхом подальшої емпіричної апробації побудованої типології життєвих взаємодій дорослої особистості.

Список використаних джерел

1. Абульханова К.А. Время личности и время жизни : [Научное издание] / К.А. Абульханова, Т.Н. Березина. – СПб. : Алетейя, 2001. – 304 с.
2. Братусь Б.Г. Образ человека в гуманитарной, нравственной и христианской психологии / Б. Г. Братусь // Психологические проблемы личности и общества.

- логия с человеческим лицом: гуманистическая перспектива в постсоветской психологии / [Под ред. Д.А. Леонтьева, В. Г. Щур]. – М. : Смысл, 1997. – 336 с. – С. 67–91.
3. Василюк Ф.Е. Психология переживания / Ф.Е. Василюк. – М. : МГУ, 1984. – 240 с.
 4. Леонтьев Д.А. Человек и мир: логика жизненных отношений // Логика, психология и семиотика: аспекты взаимодействия / Под ред. Б.А. Парохонского. – Киев : Наукова думка, 1990. – С. 47–58 с.
 5. Рубинштейн С.Л. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн // Памятники психологической мысли. – М. : Наука, 1997. – 191 с.
 6. Старовойтенко Е. Б. Жизненные отношения личности: модели психологического развития / Елена Борисовна Старовойтенко. – Киев : Лыбидь, 1992. – 215 с.
 7. Флоренская Т. А. Диалогическое общение как путь духовного преображения личности/ Т. А. Флоренская // Гуманистические проблемы психологической теории. – М. : Наука, 1995. – С. 136–162.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Abul'hanova K.A. Vremja lichnosti i vremja zhizni : [Nauchnoe izdanie] / K.A. Abul'hanova, T.N. Berezina. – SPb. : Aletejja, 2001. – 304 s.
2. Bratus' B.G. Obraz cheloveka v gumanitarnoj, нравstvennoj i hristianskoj psihologii / B. G. Bratus' // Psihologija s chelovecheskim licom: gumanisticheskaja perspektiva v postsovetskoj psihologii / [Pod red. D.A. Leont'eva, V. G. Shhur]. – М. : Smysl, 1997. – 336 s. – S. 67–91.
3. Vasiljuk F.E. Psihologija perezhivanija / F.E. Vasiljuk. – М. : MGU, 1984. – 240 s.
4. Leont'ev D.A. Chelovek i mir: logika zhiznennyh otnoshenij // Logika, psihologija i semiotika: aspekty vzaimodejstvija / Pod red. B.A. Parohonskogo. – Kiev : Naukova dumka, 1990. – S. 47–58 s.
5. Rubinshtejn S.L. Chelovek i mir / S.L. Rubinshtejn // Pamjatniki psihologicheskoi mysli. – М. : Nauka, 1997. – 191 s.
6. Starovojtenko E. B. Zhiznennye otnoshenija lichnosti: modeli psihologicheskogo razvitija / Elena Borisovna Starovojtenko. – Kiev : Lybid', 1992. – 215 s.
7. Florenskaja T. A. Dialogicheskoe obshhenie kak put' duhovnogo preobrazhenija lichnosti/ T. A. Florenskaja // Guman-

isticheskie problemy psihologicheskoy teorii. – M. : Nauka, 1995. – S. 136–162.

S.Y. Luppó. Typological peculiarities of adults' existential relationships with childhood psychotraumatas of family genesis. In the given article it has been provided the study of specific existential relationships of an adult personality with childhood psychotraumatic experience of family genesis. Existential relationships typology has been defined along with existential relationships psychological structure presentation, namely «life view», «dynamic» and «qualitative» components.

It has been grounded the typology of existential relationships of an adult personality and also, the criteria for their type establishing have been defined (subjective ethical dimension of life view position, the rate of personality mindfulness, dynamics, constructiveness).

According to the given criteria an instrumental typological model of existential relationships was developed together with typology contents.

The paper highlights empirically obtained results on the specifics of adults' existential relationships with childhood psychotraumatas of family genesis as well as their typology: «ethically-oriented» type – psycho traumatic experience of one parent loss; «ethically-deficient» – experience of destructive parental relationships; «unethically-oriented» – traumatic experience of parents' autodestructive behavior.

It has been discussed the rehabilitative correction program aimed at negative affect mitigation and life creation potential revival of adults with childhood traumas of family genesis.

Key words: traumatic experience, childhood traumas, existential relationships, typology, destructive parental relationships, autodestructive parents' behavior, constructive potential.

Received December 08, 2015

Revised December 21, 2015

Accepted January 05, 2016